

Standpunt FOV

1. Vooraf: Waarom het belangrijk is dat het sociaal-cultureel volwassenenwerk mee betrokken is bij gesprekken over de interne staatshervorming

De kracht van het sociaal-cultureel volwassenenwerk op alle Vlaamse bevoegdheidsniveaus

Slechts weinig regio's hebben zo'n uitgebreid netwerk van verenigingen, bewegingen en instellingen als Vlaanderen. De biodiversiteit van ons verenigingsleven doet duizelen.

In enkele cijfers:

- één op twee Vlamingen is lid van een vereniging,
- het sociaal-cultureel volwassenenwerk telt een **kwart miljoen vrijwilligers**
- het sociaal-cultureel volwassenenwerk bereikt op z'n eentje jaarlijks **10 miljoen deelnemers!**
- verenigingen tellen samen 15511 afdelingen dat zijn gemiddeld **47 afdelingen per Vlaamse en Brusselse gemeente**
- lokale verenigingen vormen een belangrijke partner in nagenoeg alle lokale en provinciale adviesorganen en beheerraden
- **2.7 miljoen euro subsidies** (bij benadering) bereikt het sociaal-cultureel volwassenenwerk via het provinciale beleidsdomein cultuur

Nodeloos te stellen dat deze organisaties een belangrijke, niet te onderschatten partner zijn voor het lokale, provinciale en Vlaamse beleid. De hervorming van het bestuurlijke landschap zal bijgevolg ook gevolgen hebben voor de sociaal-culturele sector. Het sociaal-culturele werkveld is immers op de verschillende bevoegdheidsniveaus betrokken partij. Bij uitstek de sociaal-culturele verenigingen en de volkshogescholen kennen een stevige lokale en provinciale verankering. De volkshogescholen zijn 13 aparte organisaties die regionaal ingebed zijn en –in tegenstelling tot de andere werksoorten- niet landelijk gestructureerd zijn. Sommige volkshogescholen zijn sterk provinciaal/regionaal verankerd. Voor deze volkshogescholen is de manier waarop in de toekomst vorm gegeven zal worden aan de provincies zeker van belang. Ingrepen op Vlaamse niveau kunnen gevolgen hebben voor alle werksoorten.

Het plan "Vlaanderen in actie 2020" stelt dat Vlaanderen zich wil ontwikkelen tot een **sociale en warme samenleving**. Het erkennen van de noden van de sector sociaal-cultureel volwassenenwerk is een belangrijke stap in de realisatie van deze doelstelling.

Onze sector is een instrument in de strijd tegen de verzuring van onze samenleving. Met enkele treffende voorbeelden geven we graag duiding bij het maatschappelijk belang van het sociaal-cultureel volwassenenwerk:

- **Gemeenschapsvorming en welbevinden**
Door deel te nemen aan een activiteit, actie of vorming komen mensen 'uit hun kot'. Ze komen samen en smeden banden. Onderzoek toont aan dat mensen die deelnemen aan het verenigingsleven, gelukkiger zijn dan anderen (Elchardus, 2007).
- **Sociaal kapitaal en democratie**
Sociaal kapitaal is het geheel van netwerken, vertrouwen en inzet van mensen voor hun gemeenschap. Sociaal kapitaal is onontbeerlijk voor een gezonde democrati-

sche cultuur. Onderzoek toont aan dat verenigingen dat sociaal kapitaal creëren. Meer nog: de relatie tussen participatie aan het verenigingsleven en sociaal kapitaal is een zichzelf versterkende cirkel. Enerzijds zijn verenigingen echte leerscholen van de democratie. Anderzijds bieden zij aan maatschappelijk georiënteerde mensen een instrument waarmee zij hun engagement kunnen vormgeven (Hooghe, 2003).

- **Levenslang en levensbreed leren**

Levenslang leren houdt in dat leren zich niet beperkt tot een bepaalde periode of levensfase. Levensbreed leren betekent dat leren niet alleen gebeurt via formele opleiding en scholing. Het houdt de erkenning in van niet-formeel en informeel leren. Het Akkoord van Lissabon, het Pact van Vilvoorde, Vlaanderen in Actie, de beleidsnota Cultuur van minister Schauvliege... Dit zijn slechts enkele van de beleidsverklaringen die het belang van levenslang en -breed leren benadrukken. Een lerende samenleving is immers beter opgewassen tegen de uitdagingen van de 21ste eeuw. Het spreekt voor zich dat het sociaal-cultureel volwassenenwerk een belangrijke bijdrage levert aan dit leren.

- **Cultuurparticipatie**

Iedereen moet toegang kunnen hebben tot cultuur. Actief of passief, zonder drempels. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk helpt de drempels voor cultuurparticipatie te verlagen. Bijvoorbeeld: hoewel de meerderheid van de deelnemers aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk hoogopgeleid is, bereikt de sector toch aanzienlijk meer lager opgeleiden dan pakweg de bibliotheken en cultuurcentra (Vermeersch, 2010).

- **Sociale innovatie**

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk is een motor van **sociale innovatie of maatschappelijke verandering**. In onze sector ontstaan heel wat pioniersinitiatieven. Die initiatieven groeien soms uit tot nieuwe sectoren op zichzelf. Denk maar aan de samenlevingsopbouw en de basiseducatie. Ook de cultuurvoorziening van gedetineerden en de ondersteuning van oudercomité's zijn kleine subsectoren met wortels in het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Samen met de pioniersgeest is er een sterke neiging naar experiment in onze sector. Uitgedaagd door veranderende vormen van engagement, lidmaatschap, verwachtingen, tijdsbesteding,... van hun doelgroepen gaan organisaties op zoek naar nieuwe manieren om aansluiting te vinden. Soms met succes, soms met vallen en opstaan. Een voorbeeld van een succesverhaal is dat van Velt. Deze sociaal-culturele vereniging won onlangs de Prijs voor het Vrijwilligerswerk voor de vernieuwende en succesvolle wijze waarmee de organisatie nieuwe vrijwilligers recruteert en activeert.

Het is uiterst belangrijk dit sociaal-kapitaal te koesteren en te ondersteunen. De (eventuele) ingrepen in de verschillende bevoegdheidsdomeinen moeten deze sector helpen groeien in haar ambities. We stellen vast dat de gesprekken en onderhandelingen naar aanleiding van de totstandkoming van het Groenboek vooral zaak waren van de (vertegenwoordigers van de) diverse overheidsniveaus. Nochtans hebben (eventuele) nieuwe interbestuurlijke afspraken een rechtstreeks gevolg voor de sectoren waarover het gaat. Elke bevoegdheidsherverdeling is een fragiele en complexe oefening, die heel wat onbedoelde "collaterale schade" kan veroorzaken..

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk kan een partner zijn in de uitvoering en ondersteuning van de doelstellingen van de Vlaamse interne staatshervorming. Het inbouwen van de

nodige garanties in het Witboek en latere regelgeving is echter een absolute noodzaak. En daarvoor zijn overleg en samenspraak essentieel.

2. Standpunt van de FOV

De voorstellen in het Groenboek 'interne staatshervorming' en de impact op het sociaal-cultureel volwassenenwerk

"Het moet ons bij voorbaat van het hart dat het sociaal-cultureel volwassenenwerk niet zit te wachten op de interne staatshervorming, althans niet op basis van het Groenboek dat vandaag voorligt. Hier hebben we twee redenen voor:

- Het Groenboek overtuigt niet dat het een doordachte en coherente omslag kan maken van een theoretisch-bestuurlijk denken naar een praktijk die aansluit bij een realiteit die gewenst is. Er wordt onvoldoende door de structuren heen gekeken: de noodzakelijke (beleids-)cultuuromslag krijgt in de verdere concretisering geen vertrouwenwekkende hefboomen, de finaliteiten voor, bijvoorbeeld, onze sector worden niet duidelijk gemaakt.
- Er is uiteraard ook de budgettaire context: het sociaal-cultureel volwassenenwerk deelt vandaag mee in de klappen die het begrotingsbeleid veroorzaakt. En we weten dat elke herstructurering geld kost (tenzij er een verkapte besparingsoperatie achter het Groenboek schuil zou gaan). We kunnen niet verhelen dat dit zorgt voor heel wat onrust bij onze organisaties: hoe zullen regionaal verschillende accenten een voldoende Vlaamse vertaling kunnen krijgen? Zullen middelen geormerkt van het ene naar het andere niveau kunnen stromen? Wat betekent één en ander in de praktijk voor de lokale verenigingen? We vrezen dat er opnieuw te weinig tijd en te weinig geld zal worden voorzien om de principes in een wenselijke praktijk te vertalen. Met alle collaterale schade vandien.

Concreet staat er in het Groenboek bijzonder weinig verduidelijking bij de impact van de voorgestelde veranderingen op het sociaal-cultureel volwassenenwerk: *"Dit betekent dat de provinciebesturen geen andere decretale taken of bevoegdheden worden toegekend noch eigen initiatieven op het vlak van, niet exhaustief: lokaal cultuurbeleid, sociaal-cultureel werk."*

Om een goede werking van het sociaal-culturele volwassenenwerk te blijven garanderen dienen echter de nodige garanties te worden ingebouwd in de huidige en te ontwikkelen regelgeving.

1. Garanties inbouwen voor blijvende aandacht voor het sociaal-culturele volwassenenwerk

Alle werksoorten, maar vooral de verenigingen en volkshogescholen, zijn belangrijke partners binnen de gemeenten. Ze ontwikkelen hun werking bij uitstek op lokaal niveau. Ze versterken het lokale sociale weefsel en vechten elk op hun eigen manier tegen de verzuring van de maatschappij. Ze werken mee aan lokale projecten en zijn grote gebruikers van de lokale infrastructuur. Het herbekijken van het decreet op het lokaal cultuurbeleid, de verreikende planlastvermindering en het ontbreken van garanties voor deze organisaties vormen een potentiële bedreiging voor hun werking. Het is belangrijk dat er **voldoende aandacht** voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk blijft op lokaal niveau, ook na het verdwijnen of inkorten van de lokale cultuurbeleidsplannen. Dat gemeenten en steden een **strategische visie** ontwikkelen over hoe zij omgaan met hun sociaal kapitaal.

Daarnaast zijn er heel wat regionale sociaal-culturele organisaties die momenteel **geen plaats vinden** in het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Een herverdeling van de bevoegdheidsniveaus mag niet gepaard gaan met het verdwijnen van de ondersteu-

ning voor deze vormen van regionaal engagement.

Wij achten het inschrijven van volgende garanties dan ook onontbeerlijk:

- het opnemen van aparte strategische doelstellingen in het strategisch meerjarenplan van de stad/gemeente, waarin het sociaal-cultureel werk geëxpliciteerd wordt.
- het voeren van een Vlaams impulsbeleid voor het lokale sociaal-culturele volwassenenwerk.
- het inschrijven van een luik sociaal-cultureel volwassenenwerk in het decreet op het lokaal cultuurbeleid dat minimum de voorgaande garanties bevestigt (1,2).
- garanties op een blijvende aandacht voor de ondersteuning van regionale sociaal-culturele organisaties vanuit Vlaams of provinciaal niveau.

2. Financiële garanties

De provincies zijn momenteel een belangrijke **verstrekker van subsidies** en logistieke ondersteuning voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Ongeveer 2.7 miljoen euro subsidies bereikt via het provinciale beleidsdomein Cultuur het lokale verenigingsleven, de vormingsinstellingen, bewegingen en volkshogescholen. Daarnaast ontvangen heel wat sociaal-culturele organisaties steun en middelen via de **andere provinciale beleidsdomeinen** zoals Welzijn en Integratie, Milieu en Mobiliteit. De provincies financieren op deze manier de bovenlokale werking van deze organisaties en bieden met projectsubsidies ruimte voor experiment. Omwille van het bovenlokale karakter van deze werkingen lijkt het ons, bij een eventuele herverdeling van bevoegdheden evident om, conform het advies van de VVP¹, de subsidiëring van de provinciale afdelingen op te nemen in de **landelijke subsidiëring**.

Het decreet op het lokaal cultuurbeleid garandeert en stimuleert een minimale ondersteuning van het verenigingsleven². Deze provinciale en lokale middelen moeten, zeker in deze moeilijke budgettaire tijden, **geormerkt blijven** als subsidies aan deze organisaties. Een extra besparingsgolf onder het mom van een interne staatshervorming zal nefaste gevolgen hebben voor de werking van het sociaal-culturele volwassenenwerk. De **herverdeling** van deze middelen dient vanzelfsprekend **gebeuren in overleg met de sector**.

- Garanties dat de provinciale en Vlaamse budgetten die zouden overgeheveld worden naar het gemeentefonds blijvend gebruikt worden voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk.
- Garanties dat de logistieke ondersteuning van het sociaal-cultureel volwassenenwerk behouden blijft.
- Garanties dat de financiële middelen die momenteel via het provinciale niveau de organisaties bereiken behouden blijven voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk.
- Garanties dat de huidige norm van minstens 0,8 euro per inwoner voor (lokale) ondersteuning van het verenigingsleven behouden blijft.

¹ "Sociaal-cultureel werk: We stellen vast dat provincies hier provinciale afdelingen van landelijkgeorganiseerde koepels subsidieert. Deze provinciale afdelingen voeren voornamelijk het landelijk beleid uit, provinciaal beleid slaagt hier minder in accenten aan te brengen. Hierstellen we voor de subsidiëring van provinciale afdelingen op te nemen in de landelikesubsidiëring. Dit brengt een planlastverlaging voor zowel de betrokken landelijke organisaties als de betrokken besturen met zich mee"

² onder andere Art 22: een subsidiereglement ter ondersteuning van particuliere verenigingen en instellingen voor een totaalbedrag dat minstens gelijk is aan 0,8 euro per inwoner, ofwel via een evenwaardige ondersteuning in natura

3. Participatie garanties

Participatie van verenigingen draagt bij tot de **kwaliteit** van de **beleidsbeslissingen** en een verhoging van de legitimiteit van het beleid. De lokale organisaties zorgen ervoor dat de politiek voeling blijft houden met de behoeften en bekommernissen van de bevolking en dat elke burger (ook de minder mondige) zich betrokken voelt bij het lokale beleid. Op deze manier staat de **politiek dicht bij de burger**.

De **lokale adviesraden** vormen momenteel een belangrijke bron van inspraak van verenigingen in de steden en gemeenten. Conform het cultuurpact worden alle culturele beslissingen voorgelegd aan de **lokale cultuurraad**. Verenigingen kijken verder dan de eigen achtertuin, aangestuurd door een professionele bovenbouw informeren ze burgers over ecologie, diversiteit,... De versterking van de lokale adviesorganen is, zeker bij een uitbreiding van de culturele bevoegdheden van de steden en gemeenten, een must om de transparantie van en de inspraak op het lokale beleid te garanderen. Momenteel speelt de cultuurbeleidscoördinator een belangrijke rol als contactpersoon tussen het middenveld en de lokale politiek.

Het is belangrijk dat deze en andere vormen van **inspraak behouden** blijven en meer gehonoreerd worden.

- 1) het behoud en de versterking van de lokale adviesraden
- 2) het behoud en de versterking van een transparante communicatie en aanspreekfiguren in het lokale beleid.